

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Випуск 9

*Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції
“Україна як геополітична реальність: політика,
економіка, право, духовність”,
м. Київ, МАУП, 21 березня 2013 р.*

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2013

Рецензенти: *О. В. Куроченко*, д-р екон. наук, проф.
А. С. Лисецький, д-р екон. наук, проф.
К. В. Пічик, канд. екон. наук, доц.

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 5 від 29.05.13)*

Редакційна колегія:

А. М. Подоляка (голова), д-р юрид. наук, проф.;
А. А. Ігнатченко (заступник голови), канд. техн. наук;
М. Ф. Головатий, д-р політ. наук, проф.;
О. В. Куроченко, д-р екон. наук, проф.;
А. С. Лисецький, д-р екон. наук, проф.;
І. П. Розпутенко, д-р наук держ. упр., проф.;
Г. П. Ситник, д-р наук держ. упр., проф.;
Ю. П. Сурмін, д-р соціальних наук, проф.;
В. В. Утвенко, канд. іст. наук, доц.;
Н. М. Чернуха, д-р пед. наук, проф.;
М. В. Чечетов, д-р наук держ. упр., проф.;
Н. П. Ярош, д-р наук держ. упр.

Видання здійснене в рамках проекту
“Наукові праці МАУП”

Становлення і розвиток української державності : [зб. наук. пр.] /
М50 МАУП. — К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2008 —

Вип. 9: Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції
“Україна як геополітична реальність: політика, економіка, право, ду-
ховність”, м. Київ, МАУП, 21 берез. 2013 р. / редкол.: А. М. Подоляка
(голова) [та ін.]. — 2013. — 288 с. : іл. — Бібліогр. в кінці ст.

Розглядаються питання організації управлінської діяльності, управління персо-
налом в сучасних організаціях, досліджуються актуальні проблеми менеджменту, що
свідчить про активне залучення студентів до проведення наукової діяльності. Це дасть
можливість усім бажаючим ознайомитися із сучасним станом управлінської науки в
Україні.

Для студентів, викладачів і всіх, хто цікавиться менеджментом.

ББК 65.290-2я43

ЗМІСТ

Радзієвський О. І. Україна між ЄС та ЄЕП: сучасний стан і перспективи	7
Куценко В. І., Гаращук О. В. Освіта України в контексті європейських глобалізаційних процесів	12
Рудницька Т. М. Глобалізація соціокультурного простору України: позитиви й ризики	17
Липчук В. В. Глобалізаційні чинники формування аграрної структури України	25
Студінський В. А. Українсько-грузинські паралелі розвитку паперового виробництва у XX столітті	28
Баєва О. В. Гендерні особливості в менеджменті	32
Березовська-Чміль О. Б. Трансформація соціальної сфери в контексті євроінтеграції України	39
Боева Т. І., Немченко Н. В. Українська геополітика та українська національна ідея	42
Гольцов А. Г. Сучасний геополітичний статус України: буферна держава чи самостійний актор	45
Журжа І. В. Українці в світі. Особливості формування української діаспори на південнослов'янських землях	50
Ірха К. О. Сучасна українська геополітика: політичний контекст	54
Липчук О. І. Україна — ЄС: соціально-економічні аспекти інтеграційних процесів	57
Ломака І. І. Територія України у геополітичному просторі Європи	60
Медвидь Ф. М., Содель Ю. В., Пузько В. О. Україно-білоруські відносини в постбіполярному світі	64
Медвідь Ф. М., Федоренко О. А. Геополітичні студії ідеологів національного державотворення першої половини XX століття: візія у майбутнє	67
Мислюк Ю. В. Імідж, брендинг та репутація держави на міжнародній арені	73
Михайловська О. Г. Україна і глобальна інституціоналізація міжнародних організацій	75
Міщук М. Б. Глобалізаційні процеси в соціальній доктрині католицизму	79

ГЕОПОЛІТИЧНІ СТУДІЇ ІДЕОЛОГІВ НАЦІОНАЛЬНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ: ВІЗІЯ У МАЙБУТНЄ

Становлення і розвиток української державності, вип. 9, с. 67–72

Важливим ідейно-теоретичним внеском у боротьбу за досягнення державності українського народу минулого століття став науковий доробок низки визначних вітчизняних вчених ХХ ст. Такий контент виявився першим в історії людства, в якому процес розпаду колоніальних імперій збігався з не менш масштабним процесом утворення нових національних держав.

ХХ ст. — це неповторна і самодостатня доба в історії України, яка була наповнена різними контрверсійними візіями суспільного життя, потужними інтелектуальними постатями, які концептуалізували у світовій політичній думці сприйняття України як геополітичної реальності та змістовного поняття у просторовому й територіальному вимірах.

Принцип історизму був засадничим для усіх вітчизняних наукових студій ХХ ст. Актуальним цей принцип виявився і в нинішній час, оскільки після багатолітнього перебування України у складі Радянського Союзу, в черговий раз повторно постала потреба розмежування у віт-

чизняному соціумі державницької і колоніальної парадигм визначення суб'єктно-об'єктного статусу України в світі.

Особливе значення у розвитку української суспільно-політичної думки першої половини ХХ ст. мають ідейно-політичні праці М. Грушевського [5, 158–161], В. Винниченка [4, 198–205], В. Липинського [1, 50–58]. Вони окреслили складові ідейно-теоретичні концепти універсальної політичної та історіософської доктрини боротьби українського народу за власну національну державність та утвердження її суб'єктності в системі міжнародного політичного співтовариства.

Формування загального доктринального образу майбутнього України у ХХ ст. ці вчені та громадські діячі здійснювали, дотримуючись трьох таких орієнтаційних критеріїв:

- українська держава — це універсальний механізм забезпечення функціонування вітчизняного соціуму;
- колективна історична пам'ять — основа постійного відтворення та функціонування нації;

- рідна мова — найефективніший рушій процесів скріплення єдності представників нації та модернізації усіх сфер життя вітчизняного суспільства.

У реальних обставинах першої половини ХХ ст. універсальність цієї доктрини виявляється в тому, що вона пов'язана з двома етапними суспільно-ідеологічними дискурсами політичної думки українства. Вона однозначно зароджується як складова народництва кінця ХІХ — початку ХХ ст. і стала визначальною ідейною підставою для окреслення постулатів діяльності широкого спектру національно-державницьких організацій українського соціуму у 1920—1980 рр.

Науковий доробок М. Грушевського, В. Липинського, В. Винниченка є багатогранним. Кожен з них здійснював глибинний аналіз окремої масштабної проблеми, зокрема, походження українців та становлення традицій їхньої державності, утвердження державного суверенітету українського народу, вибору політичної орієнтації відновленої національної держави.

Використовуючи значний історичний матеріал, свої наукові знання в історичній і політичній сферах М. Грушевський стверджував, що внутрішня та зовнішня політика української держави особливо може бути ефективною у варіанті багатостороннього і поглибленого співробітництва з усіма навколишніми країнами. Він був ідейним послідовником народницького напрямку політико-історичної думки, але події української революції 1917—1920 рр.

обумовлювали еволюцію його політичного світогляду і філософії як науковця, а також політичного дискурсу як громадського і державного діяча. У період української революції М. Грушевський торкається низки геополітичних проблем у виданій в 1918 р. праці “На порозі нової України”.

Заслужують на увагу істориків, політологів та представників інших наукових галузей два такі його найголовніші здобутки у період української революції 1917—1920 рр.: єдність двох частин розділеної колоніальними імперіями етнонаціональної спільноти; утвердження української державності на політичній карті світу, ІV Універсал Центральної Ради 22 січня 1918 р. і Акт Злуки 22 січня 1919 р., які виявили державотворчий характер української революції.

Ідеї визначального впливу факторів географічного положення території на формування української нації і побудови нею держави на власній етнічній території були домінуючими у політологічних працях В. Липинського.

Політична концепція цього найвизначнішого представника консервативного напрямку української політичної думки будувалася на аналізі взаємозв'язку особливостей географічного простору України і створюваних автохтонною етнічною спільнотою з гетьмансько-козацьких часів політичних структур суспільства та державного устрою. На його думку, політична ідеологія консерватизму є сукупністю засадничих принципів формування українського су-

спільства та його ідейних цінностей, оскільки вона визначає інтеграційну роль держави у реалізації інтересів населення країни та прийняття політичних рішень щодо задоволення прав і свобод його представників.

В. Липинський був першим українським політичним теоретиком, який розглядаючи з історико-соціологічних позицій Україну як географічну та соціоприродну цілісність обґрунтував засади політичного і правового розуміння процесу набуття державного суверенітету українського народу.

В. Липинський вважав, що усвідомлення мешканцями належності до власної території і відповідальності за неї породжує політичні та культурні чинники, які впливають на становлення української держави як активного учасника цивілізаційних процесів [2, 108–112].

Геополітичні орієнтири майбутньої української держави окреслені В. Липинським у його програмовій статті “Хам і Яфет” (1928 р.). В цій праці йдеться про територіальну свідомість, як систему уявлень, яка замість свідомості “племінно-культурної” лягла в основу творення усіх європейських держав.

У сучасній вітчизняній політичній думці уважно розглядаються ідеї щодо геополітичних орієнтацій України громадського і державного діяча Володимира Винниченка. У книзі “Відродження нації” він вирізняє три такі орієнтації: перша — орієнтація на федерацію з Росією; друга — орієнтація на союзні відносини з Німеччиною; третя — орієнтація на власні сили і можливості.

В. Винниченко в цій книзі критично оцінює геополітичні орієнтації на федерацію з Росією чи протекторат Німеччини, вказуючи на втрату їх актуальності внаслідок вторгнення в Україну військ Радянської Росії та падіння прони́мецького державного режиму гетьмана П. Скоропадського.

Третю орієнтацію В. Винниченко визначає як найбільш реальну і перспективну з позиції вияву українцями національної ідентичності щодо самодостатнього суверенітету на політичному просторі своєї держави і подолання сформованої попри всі історичні колізії географічно-політичної межі між східною і західною частинами українського соціуму. Сутність інтегруючого та світоглядного ідеалу цієї політичної орієнтації полягала у становленні української держави тоді та в майбутньому на геоцентричному просторі Європи як нейтральної і самодостатньої держави в системі міжнародних просторово-векторних контактів.

Вивчення наукової спадщини ідеологів національного державотворення першої половини ХХ ст. створює значні можливості для діяльності прогресивних національних сил українського суспільства, передусім для роботи щодо утвердження європейських цінностей і стандартів в політиці, економіці, соціальній сфері, а також для розробки і втілення на практиці дієвих механізмів впливу на структури влади.

Популяризація історичного та національного міфу про Україну як державу з давніми політичними традиціями, формами суспільного життя та унікальний природно-просторовий

феномен була однією з визначальних рис вітчизняної політології, розвитку усіх її напрямів у першій половині ХХ ст., зокрема і геополітичного. Представниками цього напрямку у ХХ ст. Україна була окреслена як історичний суб'єкт розвитку людства на "геополітичній" карті світу.

Боротьба визвольних сил українського народу проти російської, німецько-фашистської і радянсько-комуністичної колоніальних систем позначила символічний "рубікон" між двома реальностями та двома епохами етнокультурного й соціально-політичного існування українців. Істотною особливістю політичного життя в Україні на початку ХХІ ст. є дистанціювання у середовищі широких верств суспільства від стереотипів радянсько-комуністичного минулого і зародження основ для ствердження національної державності за європейським цивілізаційним зразком.

У суспільстві існує аксіоматична думка стосовно того, що не потрібно в нинішній час політикам, науковцям і громадським діячам, особливо тим, які декларують себе "справжніми українцями", імпортувати в Україну не властиві ментальності її народу моделі побудови політичної системи, не застосовувати іноземні конфронтаційні зразки роботи засобів масової інформації, функціонування освіти, науки, культури. Однією з найважливіших умов функціонування інститутів українського суспільства є дослідження вітчизняними політологами тих ідейно-теоретичних витоків, які розкривають комплекс проблем, пов'язаних з гео-

центричним положенням України на регіональному просторі Європи.

У зв'язку з цим доцільно зазначити, що на рубежі ХХ і ХХІ ст. завершився ситуативний етап "пострадянського народництва", етап трансформації в постсоціалістичну епоху політико-моральних цінностей у суспільстві. Теоретико-політологічний підсумок цього етапу — це кризовий стан "міфологічно-історичних" досліджень про Україну та українську націю за нинішніх обставин політичної дезорганізації населення України, зумовлених діяльністю "регіональної" системи президентської та виконавчої влади.

Так склалося, що завершився етап нівелювання стереотипів радянсько-комуністичної влади і творення нових українських міфів, легенд, суб'єктивних образів. Постає потреба комплексного осмислення проблеми націєтворення та державотворення з урахуванням обставин місця і ролі України в теоретичних та практичних вимірах сучасної всесвітньої історії. Тобто з урахуванням тенденцій загальноєвропейського процесу у вчених різних галузей науки постає надзвичайно важливе завдання — осмислювати особливості генези та модернізаційних можливостей потенціалу українського суспільства на початку ХХІ ст. Сучасним вітчизняним дослідникам потрібно орієнтуватись на спадщину М. Грушевського, В. Липинського, В. Винниченка, розглядати проблематику трансформації суспільних цінностей в Україні не ізольовано, а у взаємозв'язку з процесами і подіями світової історії [3, 147—157].

Основоположним питанням у цьому випадку є формування сучасних суспільних цінностей українців таким чином, щоб були створені парадигмальна та інтегруюча соціальні верстви, система історичних цінностей. Парадигма “україноцентризму”, тобто позиціонування України як активного суб’єкта у європейському політичному просторі, має потужний об’єднавчий потенціал для формування політичних міфів сучасної України як позитивних для українського суспільства, так і негативних для суспільств інших країн.

Новітню парадигму політичного життя сучасного українського суспільства можуть сформувати представники молодшої генерації науковців та інтелектуалів. Новітні політичні мислителі очевидно зможуть спроектувати політичну та історіософську доктрину суспільного життя українців у ХХІ ст., якщо вони перебуватимуть осторонь від “комічно-фольклорних” конструкцій пострадянських науковців і письменників, а також житимуть і творитимуть ідейні конструкції, абстрагуючись від інтересів фінансово-промислових груп так званих олігархів, різноманітних комплементарних політичних груп.

На початку ХХ ст. М. Грушевський, В. Липинський, В. Винниченко сформулювали доктринальні засади новітньої національної ідеї, тобто ідеї модерної нації та незалежної української держави. За таку ідею вели героїчну боротьбу воїни українського народу в різних збройних формуваннях проти радянсько-ко-

муністичних, польських та німецько-фашистських окупантів.

У перші роки ХХІ ст. актуальною проблемою в дослідній роботі низки наукових та політичних середовищ є розробка доктринальних засад втілення в реальність модерної національної ідеї. Безумовно, що суть такої ідеї полягає в утвердженні соціального та правового суспільства, орієнтованого згідно з геоцентричним положенням території України на інтеграцію в європейське цивілізаційне співтовариство [6, 157–169].

Отже, тематика “повернення” України та її контенту культури в загальноєвропейський та світовий контекст цивілізаційного розвитку є надзвичайно актуальною на початку ХХІ ст. Безперечно, що на тлі сучасної всесвітньої історії Україна та її народ постають як унікальні субстанції усього людського суспільства.

Література

1. Медвідь Ф. М., Баран В. В. Геополітичні візії В’ячеслава Липинського і Юрія Липи: спроба порівняльного аналізу // Наук. праці МАУП / Редкол.: А. М. Подоляка (гол. ред.) [та ін.]. — К.: МАУП, 2001. — Вип. 3 (34). — К.: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2012. — С. 50–58.
2. Медвідь Ф. М., Трачук В. О. Елітарна концепція В’ячеслава Липинського: сучасне прочитання // Літопис Волині. Всеукраїнський наук. часопис. — Луцьк: Ред.-вид. відділ “Вежа” Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. — Ч. 4. — С. 108–112.

3. *Медвідь Ф. М.* Геополітична стратегія України у передвиборчих програмах політичних партій і блоків // Історія української науки на межі тисячоліть: Зб. наук. праць / Відпов. редактор О. Я. Пилипчук. Вип. 24. — К., 2006. — С. 147–157.
4. *Медвідь Ф. М.* Українська державницька ідея Володимира Винниченка: політико-правові засади // Громадсько-політична діяльність Володимира Винниченка (до 125-річчя від дня народження) / Зб. статей. — К.: ІПіЕНД, 2006. — С. 198–205.
5. *Медвідь Ф. М.* М. Грушевський — творець концепції національно-державного інтересу України // Михайло Грушевський і Західна Україна. Наук. конференція. — Л.: Світ, 1995. — С. 158–161.
6. *Потульніцький В. А.* Теорія української політології. Курс лекцій. — К.: Либідь, 1993. — 192 с.